

บทคัดย่อ

ชุดโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสหวิทยาการจัดการความเสี่ยงอุทกภัย เล่มนี้เป็นสารสังเคราะห์รายงานการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยภายใต้ชุดโครงการ จำนวน 6 โครงการ ประกอบด้วยโครงการวิจัยเรื่องดังต่อไปนี้ 1) โครงการ “การสร้างศักยภาพในการลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” 2) โครงการ “การพัฒนามาตรการลดผลกระทบและพัฒนาศักยภาพการจัดการน้ำท่วมซ้ำซาก อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง” 3) โครงการ “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จังหวัดแพร่” 4) โครงการ “การสร้างศักยภาพการจัดการความเสี่ยงอุทกภัยจังหวัดมหาสารคาม ผ่านเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืน” 5) โครงการ “การพัฒนาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการสุขภาพในระยะอุทกภัยแบบมีส่วนร่วม” และ 6) โครงการ “การพัฒนาแผนที่เพื่อการพัฒนาศักยภาพการจัดการความเสี่ยงอุทกภัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี”

แต่ละโครงการวิจัยนั้นมุ่งศึกษาความเสี่ยงอุทกภัยในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งบริบทภูมิสังคม การบริหารจัดการ ลักษณะการเกิดและความรุนแรงของอุทกภัยที่ต่างกัน โดยในแต่ละโครงการจะมุ่งเน้นการศึกษาในปัจจัยทุนการจัดการความเสี่ยงอุทกภัยที่แตกต่างกัน เพื่อผลิตข้อมูลความเสี่ยงอุทกภัย ในลักษณะของข้อมูลพื้นที่ ข้อมูลความเสี่ยงอุทกภัยทางเทคนิคเชิงพื้นที่ และการออกแบบมาตรการที่จะสามารถจัดการลดความเสี่ยงอุทกภัยในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากและพื้นที่ที่มีอุทกภัยรุนแรง ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันตก และภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์ชุดความรู้ ประเด็นสำคัญ และข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ เพื่อการลดความเสี่ยงเชิงพื้นที่ และการพัฒนาระบบข้อมูลความรู้และรูปแบบมาตรการการลดความเสี่ยงภัยพิบัติของพื้นที่ ผ่านความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันวิจัย หน่วยงานรัฐและภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างรูปแบบของมาตรการและกลไกในการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงภัยพิบัติอุทกภัยในพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างกัน งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research; PAR) โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ในการศึกษาของโครงการวิจัยย่อย ภายใต้ชุดโครงการฯ เพื่อศึกษาและจัดทำข้อมูลพื้นฐานความเสี่ยงภัยพิบัติอุทกภัยเชิงพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการระบุความเสี่ยงอุทกภัยที่มีอยู่เดิม มาตรการการลดความเสี่ยงเชิงโครงสร้างและที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้างที่มีอยู่ ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการความเสี่ยงอุทกภัย ลักษณะบริบทภูมิสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงและรวมถึงข้อจำกัดในการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ช่องว่างและออกแบบมาตรการการลดความเสี่ยงอุทกภัยที่เหมาะสมให้กับพื้นที่ โดยที่แต่ละโครงการวิจัยภายใต้ชุด จะมีการจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ตามแต่ละประเด็นที่งานมุ่งเน้น

ในส่วนของผลการศึกษาที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 6 โครงการในภาพรวม พบว่า การจัดการความเสี่ยงอุทกภัยในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ บริบททางภูมิสังคม ลักษณะของภัยรูปแบบของมาตรการการลดความเสี่ยงภัยพิบัติที่มีอยู่เดิม ศักยภาพในการบริหารจัดการ ขณะเดียวกันในแต่ละ

โครงการวิจัยมีประเด็นมุ่งเน้นเฉพาะ ทำให้ผลการศึกษาของแต่ละโครงการมีลักษณะบางประการที่ต่างกัน โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การนำเสนอมาตรการในการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติที่สอดคล้องกับพื้นที่ ในส่วนของข้อเสนอแนะที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้ชุดโครงการ มีประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) การออกแบบมาตรการลดความเสี่ยงอุทกภัยควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เพื่อให้การออกแบบมาตรการลดความเสี่ยงภัยพิบัติมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่ 2) การออกแบบมาตรการเชิงโครงสร้างและไม่เชิงโครงสร้าง ควรมีการศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้าน 3) การสร้างเสริมศักยภาพของพื้นที่ โดยการพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง และมีเป้าหมายในการดำเนินภารกิจที่ชัดเจน

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยงอุทกภัย, การจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ, มาตรการเชิงโครงสร้าง, มาตรการไม่เชิงโครงสร้าง

Abstract

This project used interdisciplinary methods within participatory action research to address local flood risk management in 6 different areas following, 1. The Capacity Building in Natural Disaster Risk Reduction of Local Administrative Organizations in Ubon Ratchathani Province, 2. The study of decreasing mitigation and developing potential of repetitious flood management in Khuan-Khanun District, Phatthalung Province, 3. The project of using local knowledge to develop the potential in disaster risk management in Phrae Province, 4. Partnerships and Collaboration for Local competency developing and sustainability of flood risk management in Maha Sarakham Province, 5. The Effectiveness of the Health management participatory model situation flood Disaster, 6. Disaster Management Mapping for Develop the Capacity of Local Administrative Organizations to Manage Flood Disaster Risks: Dan Makham Tia, Kanchanaburi. These six sub-project research programs aimed to increase understanding of contextual issues ensuring realistic interventions that influence local flood risks by using mixed methods research teams and localized analysis of flood risk which use the following variable: geographical exposure, socioeconomic factors, local disaster managerial systems and long-term flood records.

Each project integrated qualitative methods such as policy analysis and interviews, with a range of quantitative methods – including local surveys to address the potential of local capital mobilization for effective flood risk management which could be increased competence and hypothesis for local's flood risk data following: demographic and socioeconomic status, flood hazard maps, and flood-risk reduction non-structural measures in high-risk flood areas these could be developed to nationwide adaptive flood risk-reduction measures in the future.

In addition, the six-research teams found a significant difference between the subdomains of local flood risk reduction and management. Thus, it can be concluded that the practices in managing local flood risk are executed properly, matching to hazards exposure, needs of socioeconomic support, existing disaster risk reduction measures, managerial capacity due to disaster responding and local characteristics. It recommended that local disaster risk reduction measures should improve by bridging local contexts and credible disaster risk reduction standards, continue the implementation of the precautionary measures and impact assessment of flood risk reduction, and straightening local disaster risk management capacity through the collaborative network, in order to accomplish common goals

Keywords: Flood Risk Management, Disaster Risk Management, Structural Measures, Non-Structural Measures